

posita. Addidimus autem in illa, membra illa distinguenda esse ex vi status, et muneris, ac perfectionis uniuscujusque ordinis angelici, quia hæc est veltui ordinaria lex, quam optima rerum dispositio postulat, estque perfectioni tam gratiæ, quam naturæ ipsorum Angelorum consentanea. Sed, quia hæc lex non est omnino naturalis, sed quasi positiva, quæ pro arbitrio legislatoris solet exceptionem pati, ideo adhuc restat quæstio, inter opiniones supra citatas in num. 9, controversa, an in hac lege aliquando dispensetur, et assistentes Angeli ex Dei speciali voluntate interdum ad ministrandum mittantur; vel e contrario, qui assistentes non sunt, interdum privilegium assistentium accipiant, novas rerum notitias ab ipso Deo immediate accipiendo. In quo puncto, quia de facto est (ut sic dicam) potius quam de jure, vix possumus aliquid definire: et ideo unicuique liberum erit, quam maluerit partem defendere. Sed ut hoc etiam cum fundamento fiat, et quia hoc factum maxime pendet ex divina voluntate libera, quæ in Scriptura nobis revelatur: ideo in sequenti capite videbimus, quid de hoc puncto verisimilius ex Scriptura colligatur, et inde quid nobis de tota re probabilius videatur, concludemus.

CAPUT X.

QUOMODO INTELLIGENDA SINT SCRIPTURÆ TESTIMONIA, IN QUIBUS SUPERIORES, ET ASSISTENTES ANGELI AD ALIQUA MINISTERIA MITTI VEL EA EXEQUI SIGNIFICANTUR, ET QUID IN HAC CONTROVERSIA PROBABILIUS Videatur.

1. *Duplex quæstio proponitur.* — *Tria testimoniorum genera.* — Duas partes hic titulus continet: una est de intelligentia Scripturarum, quæ videntur docere supremos Angelos interdum mitti, alia est de re ipsa quid tandem definiendum sit. Circa priorem partem distinguere possumus tria testimoniorum genera, in quibus per Scripturas doceri videmur, supremos Angelorum interdum ad exteriora ministeria mitti: quædam loquuntur sub nomine alicujus supremi ordinis, ut Cherubim, aut Seraphim, alia sub specialibus nominibus personarum, ut Michaelis, Gabrielis, Raphaelis. Quædam denique sunt generalia de omnibus Angelis, et de singulis dicendum est.

Primum genus testimoniorum percurritur.

2. *Duplex expositio.* — *Prima.* — Primum occurrit de Seraphinis Isaïæ 6, ubi prius dicit:

Seraphim stabant super illud, sex alæ uni, et sex alæ alteri, etc., et statim subdit: Et volavit ad me unus de Seraphim, et in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari, et tetigit os meum, etc. Quod testimonium objicit sibi Dionysius, de cœlesti Hierarchia, capit. 13, et ne exceptionem admittat, dupliciter respondet. Primo, licet ille Angelus vocetur Seraphim, non tamen fuisse de supremis Angelis assistentibus, sed ex his, qui ad purgandos, vel illuminandos homines deputari sunt, qui propter officium incendendi, quod tunc exercebat, Seraphim vocatus est. Et favet huic expositioni Eusebius, lib. 7, de Dæmon., capit. 1, in principio, quatenus per duo illa Seraphim intelligit Angelorum Potestatum choros: *Quatenus incensa sunt, et veluti flamma ignis*, ut de eis dicitur Psalm. 103, et idem sentit Chrysostomus, homilia 7, ad Populum, in fine: et Cyrillus, libro 1, in Isaïam, ibi tamen omnes cœlestes spiritus ministrare sentit. Et multum favet Basilius, ibid., nam per Seraphinos generatim intelligit: *Virtutes mundo superiores.* Item favet Hieronymus exponens verba illa: *Missus est ad me unus de Seraphim.* Et docet expresse Abulensis, Judic., capit. 13, quæst. 35.

3. *Secunda.* — Altera responsio Dionysii est, licet ibi sit sermo de propriis Seraphinis, nihilominus Angelum, qui visionem illam Isaïæ ostendebat, aliquem ex inferioribus, et ministrantibus fuisse, et ipsummet fuisse, qui labia Isaïæ tetigit, retulisse autem illud officium, eumque tribuisse alteri Angelo supremi ordinis Seraphinorum, non quia hic supremus Angelus per se ministerium illud exercuerit, sed quia ille, qui loquebatur, erat ejus minister, et quasi nomine, et virtute ejus beneficium illud præstabat Propheta. Sicuti enim solent Angeli missi a Deo, ejus nomine loqui, ita ille Angelus, qui proxime a Seraphim mittebatur, et ab illo virtute illuminandi, et purgandi Prophetam participabat, suam actionem, et efficaciam illi tribuit. Et hanc posteriorem solutionem late exponit Dionysius, eamque præferre videtur, et a quodam alio Doctore illam accepisse affirmat: non declarat autem fuisse Paulum, imo oppositum in fine declarat, quia non tradit illam ut certam, sed ut magis verisimilem. Unde Gregorius, dicta homil. 34, rem indecisam relinquit, dicens: *Nos affirmare nolumus, quod apertis testimoniis non probatur.* D. Thomas autem, dicta quæst. 112, art. 2, ad 2, utraque responsione contentus est.

4. *Prima responsio impugnatur.* — Verumtamen responsio prior difficultatem habet,

quia verba illa, *Seraphim stabant super illud, sex alæ uni, et sex alæ alteri, etc.*, intelligenda videntur de supremi ordinis Angelis, scilicet, Seraphinorum, qui per illas imagines representabantur, sicut enim dicit Propheta: *Vidi Dominum sedentem super solium*, ita dicit se vidisse Seraphinos illi assistentes, ergo sicut priora verba intelliguntur de Deo ipso representato in illa imaginaria visione, ita posteriora intelliguntur de veris Seraphim assistentibus, et laudantibus Deum.

5. *Secundo.* — Secundo, quia in nullo alio loco Scripturæ fit mentio Seraphinorum, nisi in illo, ut ibi notat Hieronymus: ergo si ibi *Seraphim* non significat proprium ordinem, sed generaliter Angelum accendentem, non habebimus in Scriptura mentionem illius ordinis, nec unde illum probemus. Nam quod dicitur Psalm. 103. *Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis*, licet ab aliquibus de Seraphinis exponatur, ita ut sensus sit, Deum, etiam supremos Angelos in se ardentes, ut flammam ignis, facere ministros suos; verus tamen sensus est, Davidem loqui de omnibus Angelis, quos vocat flammam ignis, vel quia efficaciam habent spiritualiter urendi, vel accendendi homines, ut ibi exponunt Augustinus, Theodoretus et Gregorius, homil. 34, in Evang. Unde potius roboratur argumentum: nam cum omnes Angeli ministri Dei sint generali ratione flamma ignis, si propter hoc solum vocantur Seraphim apud Isaïam, non superest locus, unde ex nomine Seraphim proprium ordinem Seraphinorum probemus.

6. *Tertio.* — Tertio, quia Patres communiter locum illum de propriis Seraphinis intelligere videntur. Nam Damascenus, libro 2, capite 3, referens doctrinam Dionysii, ait: *Primum ordinem Angelorum esse, qui Deum semper circumstant, assidueque, ac citra rei ullius interuentum ei copulatur, nempe sex aligerorum Seraphim.* Ita etiam exponit Chrysostomus in homiliis super illam visionem, et hom. 64, ad Popul., et 8, in Genes., et hom. 3, de incomprehensibili Dei natura. Expressius vero in expositione inchoata Isaïæ, c. 6, in ea verba: *Seraphim stabant in circuitu ejus*, inquit: *Quosnam insinuat Propheta esse Seraphinos spiritus? et late respondet, esse præcellentes quasdam virtutes numerosissimæ multitudinis, quorum ministerium est, Deum faustis acclamationibus laudare.* Unde ait: *Eorum dignitatem per hoc declarat, quia proxime assistunt throno, quod optime prosequitur.* Idem sentit

Theodoretus, in epitom. divin. Decret., cap. de Angelis, dum Seraphim, ac Cherubim distinguit. Et Athanasius, orat. in id: *Omnia mihi tradita sunt, etc.*, similiter ait: *Nihil esse propinquius Deo Seraphinis, et Cherubinis*, alludens ad hunc locum Isaïæ, et ad locum Ezech. 10, de quibus similiter Chrysostomus supra super Isaïam, et hom. 8, in Genes. Inclinat etiam Nazianzenus, orat. 19, § *Nec vero est, etc.* Ubi hac oratione vocat Isaïam: *Gloriæ, et Seraphinorum spectatorem*, quod fere repetit orat. 34, quæ est secunda de theologia et orat. 42, eundem locum de Seraphinis allegans, simul laudat expositorem ejus Dionysium, tacito ejus nomine. Hieronymus etiam Isaïæ 6, in principio de propriis Seraphinis, quos a Cherubinis distinguit, interpretari videtur.

7. *Quarto.* — *Alii Patres citantur, sed hocclare non docent.* — Ac denique favent omnes Patres, qui ex Scriptura colligunt novem Angelorum choros, et Seraphim in supremo ordine collocant, et ita tantum in hoc loco fundantur, maxime Gregorius, homil. 34, in Evang., Hippolytus, orat. de Consumm. Mundi, Athanasius, orat. de communi essentia Patris, etc., et quæst. 14, ad Antioch., et Isidorus, lib. 4, sentent., cap. 10, et alii. Bernardus vero, serm. 3, de eisdem verbis Isaïæ, cum dixisset, nomen Seraphim esse unius ordinis Angelorum supremi, statim addit, *Verum hoc loco, ut arbitrer, non in ea ponitur significatione, præsertim cum innumera illa sint agmina, hic duo tantum Seraphim describantur.* At Bernardus divertit ad metaphoricam intelligentiam, nam per duo Seraphim naturam Angelicam, et humanam interpretatur. Neque videtur mens ejus fuisse, proprium, et litteralem sensum denegare. Nam statim serm. 5, iterum repetit, *Seraphim nomen est ordinis Angelorum summi, atque supremi, ut merito stare super cæteros describantur, etc.* Nec est, quod nos cogat dicere, Isaïam duo tantum Seraphim vidisse, quia Propheta non dicit, *duo Seraphim stabant super illud*, sed simpliciter, *Seraphim.* Et cum dicit, *sex alæ uni, et sex alæ alteri*, non significat fuisse duos tantum, sed quod singuli, quotquot illi essent, habebant senas alas, ut Hieronymus exponit. Qui etiam notat, cum additur, *Et clamabat alter ad alterum*, non significari fuisse duos tantum, *Cum et de pluribus, ait, possent singuli clamare ad singulos. Et septuaginta editio magis significet plurimos, quia interpretati sunt, Seraphim erant in circuitu ejus. Quod si de duobus diceretur, non in circuitu, sed ex utraque parte*

divissent. Propter quæ verisimile apparet, illa priora verba *Seraphim stabant super illud*, de proprio ordine Seraphinorum esse intelligenda. Et juvat consuetudo Ecclesiæ, quæ ex hoc loco sumpsit illa verba præfationis Missæ: *Per quem Majestatem tuam laudant Angeli, etc. Cherubim quoque, ac Seraphim, qui non cessant clamare quotidie, etc.* Unde concludi videtur, etiam subjuncta verba, *Volavit ad me unus de Seraphim*, in eadem propria Seraphinorum significatione esse accipienda pro uno ex illis, quos Propheta si vidisse dixerat. Et ad hoc confirmandum allegari solent multi alii Patres, ut Cyprianus seu auctor de Cardin. Christi oper., in præfatione, et Nazianzenus, orat. 1. Apologet., Athanasius, de Communi essentia, Origenes, homil. 4, in Isaiam, et alii, qui vel solum allegando locum Isaiæ, vel illum exponit de Seraphinis, cum tamen non explicent, quid nomine Seraphinorum ubi significetur, vel repræsentetur. Quo circa licet hoc argumentum sit valde probabile, nihilominus dubitationem aliquam habet, ut in sequenti puncto dicam.

8. *Secunda responsio Dionysii, in n. 3, approbatur.* — Verumtamen licet admittamus ibi sermonem esse de supremo ordine Angelorum, nihilominus altera responsio Dionysii locum habet, estque valde probabilis. Quia licet Propheta viderit unum ex Seraphinis, volentem ad se, et in manu ejus calculum, quo suum os tetigit: non est necesse, ut hoc ministerium per seipsum perfecit, sed per Angelum sibi subjectum, nempe per illum, qui totam illam visionem Prophetæ ostendebat. Et fortasse cum dicitur, *in manu ejus calculum*, per manum non incommode intelligere possumus illum Angelum, qui erat veluti instrumentum Seraphini mittentis illum ad purganda labia Prophetæ. Et consequenter cum dicitur, *et volavit ad me*, non oportet intelligi, quod per se volaverit, sed per ministrum suum: sicut frequenter dicitur unus accedere ad alium per internuntium, ut notat Augustinus, libro 2, de Consens. Evangel., cap. 20. Sic ergo dici potuit Seraphim volasse, quia ministrum volentem misit, qui ministerium illud exequeretur. Fietque verisimilior hæc interpretatio, si consideretur, ibi non narrari a Propheta, quæ in re ipsa facta sunt, sed quæ in visione imaginaria sibi repræsentata, et ostensa sunt: unde non dicit, aliquem ex Seraphinis ad se fuisse missum, sed vidisse quoddam animal sex alarum volans ad se, per quam imaginem optime repræsentari potuit, quanta velocitate,

et efficacia Angelus Seraphim repræsentatus per illud animal, beneficium illud sibi præstiterit, quamvis non per seipsum, sed per ministrum sibi subjectum illud præstiterit, sicut in Psalmo 17, de Deo dicitur, *Ascendit super Cherubim, et volavit, etc.*, ut significetur, quam volociter nobis succurrat Deus, ut magis 2, Regum 22, explicatur: et potest tandem hic sensus confirmari, quia illud ministerium non erat adeo singulare, et excellens, ut credibile sit, per illud immutatum esse, aut dispensatum in ordine providentiæ divini circa ministeria sanctorum Angelorum. Ergo vel dicendum est, ejusmodi ministeria communi, et ordinata lege pertinere ad Seraphinos, ut ordinarios ministros, quod est contra dicta, et probata in capite præcedenti: vel dicendum est illud opus tribui Seraphino, tanquam imperanti, non ut exequenti. In quo etiam indicare potuit, Seraphinos habere peculiarem præsentiam, circa affectum accendendi, et purificandi homines, licet executio per inferiores ministros fiat.

9. *Secundum testimonium.* — *Prima expositio.* — De hoc puncto vide Malcoendio, lib. de Paradiso., cap. 28. — *Ascendit supra Cherubim, et ibi Angelum et Delrium.* — *Rejicitur secunda expositio.* — Secundo occurrunt testimonia Cherubinis, quibus aliqua ministeria interdum tribuuntur. Et primum erat de custodia Paradisi, Genes. 3, de quo loco, et quid ibi nomine *Cherubim* significetur, multæ sunt interpretationes. Quidam metaphorice pro Cherubim intellexerunt immutabile Dei decretum, ac providentiam singularem arcendi homines ab ingressu Paradisi. Sed hoc pro libito dictum est, contra vim verborum Scripturæ: unde non minus est rejiciendum in ea parte, quam in reliqua historia de illo Paradiso, quam Origenes, et alii tantum metaphorice interpretari voluerunt. Non multum vero ab ac interpretatione discrepat Theodoretus, quæst. 40, in Genes., dicens, nomine Cherubim ibi non significari spiritum aliquem invisibilem: *sed Cherubim* (inquit) *vocat quidquid potentia præditum est.* Et ita concludit, nomine Cherubim solum significari terribilem visionem, et formam alicujus animalis, cujus aspectu homines illuc accedere timerent: idemque sentit Procopius, in Genes., et alii, quos referunt Sixtus Senensis, lib. 5, Bibliothec. prim. homin., cap. 16. Ubi dicit, sententiam hanc adeo esse ineptam, et ridiculam, ut nullares pensione opus habeat. Quia licet probabile

sit, ibi apparuisse Cherubim sub forma visibili, non tamen excludi potest aliquis spiritus angelicus, cui Deus custodiam Paradisi demandaverit: id enim omnes Patres sentiunt, et proprietati verborum consentaneum est.

10. *Tertia expositio.* — *Rejicitur.* — Et ideo alii per Cherubim intelligunt Angelum motorem primi orbis, quia per gladium versatilem, et ignitum significari putant vehementem æstum, quem Sol in illa regione circumdante Paradisum efficit, quo nimio calore impediuntur homines, ne Paradisum adire possint. Ita exponit D. Thomas, 2, 2, quæst. 164, artic. 2, ad 5. Sed est etiam difficilis expositio; tum quia multum habet de metaphorica, tum etiam, quia illa difficultas adeundi Paradisum, etiam ante peccatum hominis existebat: Deus autem post peccatum specialem custodiam providit, ut Moyses narrat. In hac vero expositione notare possumus secundum divum Thomam, ibi per Cherubim non significari aliquem ex supremis Angelis secundi ordinis primæ Hierarchiæ, sed ex Principibus, vel Virtutibus, ad quos cælos movere pertinet. Unde fit etiam, ut non intellexerit D. Thomas, ibi significari aliquod extraordinarium ministerium per dispensationem specialem commissum alicui ex propriis Cherubinis, sed significari ordinarium opus movendi cælos, quod non est verisimile immediate per Cherubim fieri.

11. *Communis expositio.* — Unde communiter Patres per Cherubim intelligunt unum, vel plures Angelos, quibus Deus custodiam Paradisi post peccatum hominis specialiter commisit. Non tamen dicunt fuisse ex secundo ordine supremorum Angelorum, sed absolute fuisse virtutes Cherubim, ut ibi dicit Chrysostomus, homilia 18. Et idem fere ait in sermone de Ascensione Domini, in fine 3 tom. Ibi tamen indicat esse specialem ordinem, et distinguit Cherubinos ab Angelis et Archangelis et Seraphinis, dicitque, Cherubinos custodiam Paradisi meruisse. At vero Augustinus, lib. 11, Genes. ad litteram, cap. 40, ait: *Ordinavit Cherubim custodire viam ligni vitæ, hoc per cælestes utique potestates, etiam in visibili Paradiso factum esse credendum est, ut per angelicum ministerium esset ibi ignea quedam custodia, etc.* In libro autem 2, de Genes. contra Manichæos, magis metaphorice exponit de plenitudine scientiæ et charitatis. Unde ad litteram, vel Seraphinos comprehendit, vel de illis proprietatibus, ut sunt communes omnibus sanctis Angelis, loquitur. Et ita etiam loqui

videtur Albinus, quæst. 81, in Genes., cum per Cherubim Angeli ministerium, seu custodiam interpretatur. Idem Eucherius Gennadius, in Genes., et ibidem Glossa interlineal., et Lyra, et Strabo, Genes. 3, qui per Cherubim Angelorum ministerium interpretantur. Rupertus etiam, lib. 3, in Genes., cap. 32 et 33, licet multum allegorice verba illa exponat, nihilominus per Cherubim Angelorum ministerium generaliter intelligit et rationem reddit, ob quam nomine Cherubim, quod scientiæ perfectionem significat, appelletur. Expresse etiam Cajetanus ibi: *Neque per Cherubinos, ait, intelligas octarum Angelorum ordinem, sed Angelos, hoc enim nomen commune est Angelis plenitudo scientiæ.* Et idem sequitur ibi Lypomanus, et Pererius, in fine lib. 6. Et probabile existimant non fuisse tantum unum, sed plures Angelos: nam verba Hebræa ambigua sunt.

12. *Auctoris sententia.* — *Angelus paradisum custodiens in forma visibili apparuit.* — Mihi sane videtur, Angelum vel Angelos illos, cujuscumque ordinis illi fuerint, qui a Deo ad custodiam Paradisi positi sunt in forma visibili, ibi apparuisse cum gladio ignito, et quoad hanc partem sententiam Theodoretæ approbo, quæ fuit etiam Epiphaniæ relati in catena Lypomani. Qui dicit formam illam visibilem solum durasse quamdiu Adam vixit, quod incertum est: fuisse autem custodiam illam in forma visibili, suadere potest; tum quia ad terrendos homines sensibus utentes, custodia illa posita est; tum etiam quia verisimile est, illum custodem Paradisi habuisse formam Cherubinarum arcæ: nam ab illis creditur Moyses nomen accepisse, ut observat Prado, in Comment. ad cap. 1, Ezechiel, parte 2, sect. 2, et ita etiam sentiunt de forma visibili illius Cherubim Paradisi, Perera et Stella, et alii in Genes. et in Psalm. 17. Non est autem putandum fuisse solam externam formam sensibilem, quæ forma sua horrorem incuteret, sed fuisse Angelos sub tali forma, ut Sancti allegati docent, et ex verborum proprietate ostensum est. Unde mihi verisimile est ostendisse Angelum illum externis actiones vitæ, præsertim versando gladium flammeum, quem in manu fortasse habebat: nam hoc optime quadrat cum narratione Genes.

13. *Custodia Paradisi fuit ex Angelis, qui Deo ministrant.* — Jam vero quod ad rem nostram proxime facit, verisimilium mihi est, Angelum illum, qui corpus illud visibile formavit

et assumpsit, non fuisse aliquem ex ordine Cherubinatorum, sed ex his, qui DEO ministrant in hujus inferioris mundi gubernatione. Quia illud ministerium ad communem providentiam et gubernationem hominum in tali statu existentium pertinuit. Et nihil ita extraordinarium, et miraculosum continebat, ut propterea circa ministeria Angelorum communem ordinem immutare, aut dispensatione uti necessarium fuerit. Ergo visibile illud ministerium per aliquos inferiores Angelos factum fuisse existimandum est; unde etiam verisimilius est, Angelum illum fuisse vel ex Principibus, qui ad regna, vel provincias custodiendas deputantur, vel ex Potestatibus, qui ad coercendos dæmones peculiarem potestatem, et quasi jurisdictionem accipiunt. Jam vero cur Angelus, vel Angeli illi vocati sunt Cherubini. Respondere potest, vel quia illud nomen aliquando generale est omnibus Angelis, ut libro primo diximus, quia scientiæ plenitudo, a qua ducit Etymologiam, sub aliqua ratione etiam est communis omnibus Angelis, ut Cajetanus notavit, et potuit ibi considerari, vel, ut homo, qui ex appetitu scientiæ peccavit, per eos tereretur, et arceretur, qui scientia pollent, vel quia ad custodiendam viam Paradisi scientia, seu vigilantia, et potentia necessaria erant. Et potentia in igneo gladio, vigilantia vero et industria in nomine Cherubim significabatur. Aut fortasse forma illa visibilis, in qua Angeli illi apparebant, fuit illa, in qua Cherubini arcæ postea formati sunt, et ideo etiam illi Angeli custodes Paradisi Cherubini nominati sunt, etiam si de ordine Cherubinatorum non essent. Aut denique fortasse in illa custodia erant subordinati Cherubinis, et ut ministri eorum, et quasi in eorum persona illam figuram sumebant, et ideo eorum nomine nuncupati sunt.

14. *Tertium testimonium Ezech. 10, de Cherubinis.* — Circa illud vero testimonium, quod de Cherubinis adducebatur ex Ezech. 10, sciendum est, aliquos dixisse Cherubin vocabulum non esse nomen aliquorum Angelorum, sed figurarum, seu imaginum quorundam animalium Dei potentiam representantium significare. Ita indicat Theodoretus, dicta quæst. 40, in Genes. Et referuntur pro hac sententia Procopius, et Epiphanius, et alter Theodoretus, Heraclia Episcopus. Et potest suaderi ex Paulo ad Hebr. 9, dicente fuisse in Sancta Sanctorum super arcam *Cherubin gloriæ obumbrantia propitiatorium*. Illi autem Cherubin solum erant quædam imagines alatorum animalium. Unde Josephus, lib. 3, de Antiq., cap. 6, alias

8: *Erant (inquit) effigies duæ, quas Hebræi Cherubin appellant, et sunt animalia volucris nova specie, nec unquam cuiquam hominum visa, quæ Moyses in Dei solio viderat figurata.* Alii vero de illorum forma aliter sentiunt, ut videri potest in Sixto Senensi, lib. 5, Bibliothec., anno 58. Probabilius vero est, humanam et visibilem formam, ac faciem representasse, ut cum multis, quos refert, tradit Lorinius, supra, et Ribera, libro 2, de Templo, cap. 6, et copiosius Pradus supra cum socio Villalpano, t. 2, ejusdem operis in Ezechiel, part. 2, cap. 33, et sequentibus. Et quia majestas Dei representabatur in Propitiatorio tanquam Cherubinis insidens, inde creditur ortus ille loquendi modus, quo Deus sæpius dicitur in Scriptura sedere super Cherubin, Ps. 17, 79, 98, et Isaia 37. Et sic dici poterit in dicto loco Ezech. 10. Cherubin significare ferentes currum, et thronum majestatis Dei. Cum enim illa visio imaginaria fuerit, non oportet ut per illum currum mirabili modo representatum aliud significatum fuerit, quam thronus eximiæ majestatis Dei. Unde Eccles. 49, de Ezechiele dicitur: *Vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubin.*

15. *Quid referant animalia, currum majestatis Dei ferentia.* — Sed quamvis verum sit, Cherubinos sub specie animantium sensibilibus apparuisse, vel representatos esse in Scriptura: nihilominus concordantia Patrum et Catholicorum est, effectos seu formatos esse ad representandum proxime angelicos spiritus, ut tradit Dionysius, de cœlesti Hierarchia, cap. 6, capiteque 7, Cherubinis attribuit vocem illam, quam audivit Ezechiel, cap. 3: *Benedicta gloria Domini de loco suo.* Idem tradit Hieronymus, Ezechiel 9 et 10, Beda, lib. 10, de Tabernaculo, cap. 5, Theodoretus, in Epit. divin. decret., cap. 7, Augustinus et alii Patres in superiori puncto allegati. Habeturque in VI Synodo, Act. 3, in Epist. Germani Episcopi Constantinop., circa finem, ubi refert Athanasium in id Psalmi 70: *Qui sedes super Cherubin, dicentem, Cherubin illorum exemplaria ignota juxta naturam hominibus existentia, spiritus et ignis existunt, et omni figuratiōe et corporea natura aliena, ea quæ de ipsis a propheta corporalius dicuntur, symbolicum et altius ductum sensum habent.* Atque hoc confirmat usus et traditio Ecclesiæ, ut ex Præfatione Missæ constat, et ex dictis supra in libro primo. Et ratio est, quia propterea Deus super Cherubinos sedens ostenditur, ut majestas ejus et excellentia super omnes creaturas et supra

omnes intelligentias et spiritus cœlestes declaratur, ideoque per illas imagines angelici spiritus tanquam Deo subjecti, et inferiores representantur. Sicut nos per corporeas imagines metaphoricæ Angelos describimus. Item hac ratione illis animalibus ab Ezechiele visis tribuuntur spiritus vitæ et actiones loquendi et intelligendi, quia intellectuales creaturas representabant. Hinc ergo supra posita difficultas solvenda superest, quomodo Cherubinis externa ministeria tribuantur.

16. *Responsio aliquorum. — Declaratur.* — Responsio multorum esse videtur, animalia illa ab Ezechiele visa, non unum, vel alium angelicum ordinem representasse, sed absolute angelicos exercitus Dei. Ita colligi potest ex Beda, lib. 1, de Tabernaculo, c. 5, et lib. de Templo, c. 13. Et docet Abulensis, Exodi 25, quæst. 19, et Cajetanus, in Genes. Et in hoc consentit Richardus supra, et sentiunt Maldonatus, et Prado, Ezech. 1 et 10. Et declaratur, quia nomen *Cherub*, a plenitudine scientiæ derivatur, ut Hieronymus et Beda supra docent, et est frequentius receptum. Et sic Deus dicitur sedere super Cherubin, quia licet in omnibus Angelis sit scientiæ plenitudo, Deus infinite illos superat, et altissima providentia omnia gubernat, et per Angelos administrat. Aliter vero Prado Cherub interpretatur, id est, agens currum, quod ex Hebræo deducit: et quia quadrat visioni Ezechielis. Nam, ut dicitur Ecclesiastic. 40, *tunc Ezechiel vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubin.* Vidit ergo Cherubinos, ut præcedentes, et ducentes currum, cui Deus insidebat. Ita enim solet majestas Dei in Scriptura a describi, ut 4 Regum 19. *Domine, Deus Israel, qui sedes super Cherubin, tu es Deus solus Regum terræ:* et in aliis locis supra citatis. Hoc autem munus agendi currum Dei omnibus Angelis commune est. Nam *sedere super Cherubin*, licet in cortice litteræ referatur ad effigies arcæ, vel alias imagines, per quas gloria, et majestas Dei illo modo representatur, ut ex 2, Reg. 6, accipi potest, nihilominus in proprio sensu idem est, quod Deum cœlestibus mentibus insidere, et omnibus spiritibus cœlestibus præesse, et tanquam supremum, ac potentissimum Regem in eos regnare, et per eos ita omnia gubernare, ut nemo ei possit resistere. Hæc autem omnia omnibus ordinibus angelicis in gradu suo communia sunt, sicut etiam sunt illis communes proprietates significatæ per figuras animalium ab Ezechiele visas, ut sunt velocitas, subjectio,

et obedientia ad Deum, et similes, quæ significantur in verbis illis Psalmi decimi septimi: *Ascendit super Cherubin, et volavit: volavit super pennas ventorum.*

17. *Objectio contra præcedentem responsionem. — Impugnantur.* — Contra hanc vero responsionem obstat difficultas tacta circa locum Isaia: namque hinc sequitur ordinem peculiarem Cherubinatorum sub ordine Seraphinorum, et super cæteros collocatum non posse in Scriptura fundari, quia illa interpretatione admissa, nullus in Scriptura invenitur locus, in quo nomen Cherubin peculiarem ordinem Angelorum significet. Nulla enim alia sacra Scripturæ testimonia inveniuntur, in quibus de Cherubinis specialior mentio fiat, quam in his, quæ allegavimus. Quod si hoc de Cherubinis concedatur, eadem ratione idem dicitur de Seraphinis ab Isaia visis. Unde ulterius sequitur illorum ordinum confusio. Nam qui ab Isaia vocantur Seraphim, ab Ezechiele vocantur Cherubin, juxta prædictas generales interpretationes. Quod expresse concedunt Maldonatus, Ezech. 1 et 10, et Prado, Comment., cap. 1, sect. 6. Quibus aliquando videtur favere Chrysostomus, in locis allegatis, præcipue homil. 8, in Genes. Et Athanasius, in Orat. circa id: *Omnia mihi tradita sunt, etc.* Et Philastrius, contra hæreses, cap. 101 et 102. Nihilominus tamen hoc inconveniens profecto videtur; nam datur occasio confundendi Hierarchias. Et ideo Chrysostomus, homilia 3, de Incomprehensibili Dei natura, utramque visionem Isaia, et Ezechielis edisserens Seraphinos et Cherubinos proprie intelligit, eosque tam inter se, quam ab aliis ordinibus distinguit. Et propter hoc maxime argumentum, graves moderni expositores Pauli, in caput 1, ad Hebr., versic. ultimo, hanc partem constanter defendunt, dicuntque tam in loco Genes. 3, quam apud Ezechielem sermonem esse de proprio ordine Cherubinatorum, sicut in loco Isaia de propriis Seraphinis sermonem esse existimat. Unde concludunt contra Dionysium, et D. Thomam omnes Angelos omnium ordinum mitti, et aliqui pro illa sententia vehementer pugnant, et majori forte exaggeratione quam res postulet.

18. *Auctoris expositio de loco Ezechielis 10.* — Sed de loco Genesis sententiam meam, quam satis receptam esse existimo, jam explicui, neque in Patribus aliquid illi repugnans invenio. De loco vero Ezechielis probabilis iudico, in eo sermonem esse de propriis Angelis octavi ordinis, eosque per animalia visa a Propheta